

javnosti v struju socialne demokracije ali bolje rečeno, se je popolnoma nagnilo v veletoke socializma, le oni so se nagnili na pot liberalizma in so se zadovoljili s priklopitvijo k stari struji tzv. liberalizma v naši javnosti, ki so se nehali baviti s socialnimi vprašanji; drugi pa iščejo priti v raziskovanju problemov dalje ter so se nagnili tja, kjer se sicer ne računa s položajem v narodu in položajem naroda samega, a se hodi v socialnem oziru pot najstvarnejše in najgloblje, ker se je trdno prepričalo, da so ideje socialne pravičnosti tako resnične in prave, da jim je zmaga zagotovljena in je vsem problemom, ki jih vsebuje ta ideja, brez računov s položajem zagotovljena.*

Toda zdaj se nam, da so sedanji trenutki za naš narod prevažni in neodložljivi, da bi puščali vprašanje naroda, ki je združeno z njegovo eksistenco, sedaj v odločilnem trenutku, tako v ozadju; zato vidimo, da se je ono učiteljsko obrnilo v pravo smer, v tisto smer; kjer bo najizdatneje pomagalo sebi in narodu — če bo izkušalo vplivati na to, da se bo računalo ne samo z idejo, temveč tudi s položajem in potrebami naroda.

JAVNOST.

Deloma nezadovoljstvo s stari, za to mlajšo generacijo že zastarelim, deloma hrepenenje po novem — boljsem je privedlo tedanji učiteljski naraščaj do tega, da se je družiti in izkušal sam vzgojiti v duhu, prikladnem času in napredku: z notrajnim svojim duševnim prepričanjem, v evolucijo svoje notranjosti poedincev in s tem celote je hotel prinesiti naraščaj novega duha in novo življenje v vrste učiteljskega in v njega organizacije.

Tožne in žalostne razmere med učiteljskim in to političke, gnotne in splošno socialne so ga prisilile do tega, da se je pričel že v povojih družiti in organizirati in si je skupno izkušal izboljšati stališče ter si ustvariti boljšo bodočnost s tem, da je že pred vstopom v službo pričel študirati in proučevati javne domače razmere, fiskal vzrokov zla in si začrtal pot, ki mu naj bi prinesla uspehe.

Temu mnogo krivja premala brižnost učiteljskega in oziroma na vzgojo učiteljskega naraščaja se da deloma opravičiti v preobloženju z delom, deloma v boju za obstoj pri takem gnotnem stanju; deloma pa ostaja nepopravičljiva in preostaja bodočnosti kot bodoča naloga.

Dejstvo, da so te razmere privedle učiteljsko do medsebojnega razdora in propadanja, da je bilo to učiteljsko izkoriščano od političkih strank in drugi strani, da mu te političke stranke niso hotele priznati niti poštenega minimuma, niti socialni pravičnosti odgovarjajočega zadostnega gnotnega stanja, da so gnotno stanje, ki mu ga določa že naravni princip eksistenčnega prava, izrabljali celo v to, da so si sebi ohranjali moč in učiteljsko napravili odvisno od sebe, ker so hoteli preprečiti, doseči učiteljsko tisto veljavo, ki mu resnično gre med narodom in je odgovarjajoče važnosti njegovega socialnega dela in socialni stopnji; to dejstvo je privedlo naraščaj do uvidevanja, da tako ne more in ne sme iti več dalje. Nujno je potreba osamosvojitve sebe in svojega dela!

Naraščaj je spoznal, da je pri njegovi vzgoji neobhodno potrebno pečati se že za dobe študija z javnimi vprašanji, da mu jih je študirati in ne izključevati, kakor je to zahteval disciplinarni šolski red, ker sicer mu bo manjkala one dobe vzgoje in samostojnosti, ki jo dobi visokošolec na univerzi, katero pa učitelj lahko nadomesti le v času svojega študija na učiteljski. Zato vzgojno doba učiteljev na učiteljski ne sme biti enaka oni srednješolskega dijaštva, temveč ima glede svobode v vzgoji in smotrov izvenšolske vzgoje biti enaka visokošolskemu dijaštvu ter se ima v stremljenjih z njimi kriti: javnosti in javnih vprašanj mu ni tonej zabranjevati, temveč ga je v nje uvajati; ne z aktivnim sodelovanjem, temveč s proučevanjem!

Naraščaj je pa spoznaval, da je mnogo našega učiteljskega, s posebnim poudarkom srednjih dob, »prepojenega z nekakim duhom negotovosti in nesamostojnosti; brez orientacije; prepojeno je celo z duhom egoizma, separatizma, materializma, z duhom stancovske razdirljivosti — manjka mu najosnovnejših pojmov o socialnosti. Njih revolucionaren duh ne pozna evolucije, zato je njih delo enako njih značaju, in iz tega se je rodilo koristno-človstvo zadnjih dob. Kot taka se je rodila opozicija v glavni učiteljski organizaciji in je zven nje, s pomočjo druge organizacije,* ki se je zopet naslanjala na tedaj vladajočo političko stranko, naslaskovala to glavno organizacijo, a bila je zasnovana na preslabih in pregabljenih temeljih.

zato je ni mogla premagati, niti prenoviti, temveč je bil že v njen temeljih, na katerih je bila zasnovana, označena nje propast; zato se, je uvidevši to, postavil naraščaj na stališče; preiti preko te opozicije na dnevni red in najenergijeje ignorirati brezglavo početje teh elementov v učiteljskih vrstah.

Spoznalo se je dejstvo, da se celo naše razumnost, naša inteligencija dovolj ne upošteva našega narodnega šolstva in njega napredka; oziroma šolstvo upošteva z navajanjem pač, a temmanj se zaveda elementa, od katerega je odvisen ves napredek šolstva — narodnega učiteljskega, ter iz političkih ozirih omalovažuje to učiteljsko ter s svojo nesrečno taktiko indirektno celo podpira naravno neznošen pritisk nasprotnikov učiteljskega in v obmejnih krajih indirektno tudi vnanji pritisk sovražnikov slovenskega naroda. To dejstvo je privedlo do spoznanja, da se je nujno in neobhodno ravnati po teh razmerah, to se pravi: izvajati konsekvence! V prvi vrsti je spoznal naraščaj, se je samim reorganizirati in se skrbneje in intenzivneje pripravljati za bodoče delo, kakortudi se seznaniti z bodočimi težnjami in potmi, ki vodijo do popolne osamosvojitve.

Da je pa mogoče doseči to, je potreba dela in samozavesti. Zavedati se mora sebe in resnosti položaja, in iz te samozavesti mora vzkliti spoznanje, da ker se hoče tem neznošnim razmeram od pomoči — se hoče od pomoči samim! Eno spoznanje se mora roditi — stara resnica, ta namreč: da kdor se hoče bojevati proti brezbriznosti, malomarnosti in nedelavnosti — mora korakati sam ter ne pričakovati od nobene strani kakke podpore ali vsaj opore!

Naraščaj se je oprijel divize: S pomočjo resnega in vztrajnega dela se hočemo izpopolnjevati in hočemo kulturno napredovati s posameznikom v celoti; javnost pa proučujemo, spoznavamo in študiramo, da vstopimo večji razmer v življenje; kdor se strinja s tem načelom, ga je pridobiti za delo, opozori naj se ga pa, da so tudi na našem praporu zapisane besede pesnika: »Za nami ne hodi strahopetec naj nikar; naš pot je borba, žrtva, mučeništvo, ki vodi skoz nevihto in vihar!«

ŠOLA.

Rodilo se je spoznanje, da šola učitelju ne da one vsestranske izobrazbe, ki se od učitelja zahteva in ki mu je nujno potrebna. Da učiteljski, njih notranja uprava in učna uredba ne odgovarja duhu časa, še manj pa napredku znanosti in vede sedanjega časa, to je že znana resnica. Niso pa temu krivi profesorji, ni krivo učno postopanje, temveč so temu krivi načrti, na podlagi katerih se vzgojuje učiteljsko in na podlagi katerih ne dobiva in ne pridobi one izobrazbe, onega znanja za življenje, katerega bi moralo z ozirom na socialni položaj stanu v narodu. Tako se duševni in gnotni položaj slovenskega učiteljskega nikakor ne da primerjati z velikimi zahtevami, ki se stavijo v učitelja kot vzgojevalca mladine in naroda.

Jasno se lahko spozna zastajanje in nazadovanje šolstva z ozirom na naša učiteljska, ki so v mnogih ozirih tako nedostatna in pomanjkljiva, da kriče zahtevajo temeljitih reform. In te nedostatke spoznavati in reformne zahteve proučevati, to je najnujnejša naloga, osobito zagotavljanje, ker so one glavna podlaga nezdravih razmer med učiteljskim. Lahko rečemo, da kot najidealnejši človek stopi učitelj z zrelostnim izpričevalcem v roki na svoje službeno mesto v laibe — in odvizeta mu je možnost, da bi z lahkoto še nadalje skrbel za svojo izobrazbo. Pač se mu mudi široko polje delavnosti med ljudstvom, toda primanjkuje mu moralne opore od zunaj, ker mu jo je šolska izobrazba dala premalo.

Ta žalostna dejstva govore jasno in odločno, kako nujno je potrebno, da se učiteljski naraščaj še v času študija poprime sam s svojo lastno energijo in pridnostjo dela, da sam nadomesti to, česar mu šola ne daje. V dobi študija si ima nabrati duševnih zakladov, ki jih lahko potem uporabi, ko je v osamelosti in zapuščeni navezan na samoga sebe in svojo zmoglost. Tista moralna sila, ki si jo pridobi s samozavestjo, samovzgojo in samozobrazbo, mu je v najtrudnejši oporo v časih, ko življenje toleče s trdo pestjo po njem. In kdor si pravčasno ni nabral dovolj znanja in trdne volje, ta se vda brezplodni resignaciji, vda se pijači, brezdelnosti in postane samo točna uradna mašina. Učiteljski stan pa zahteva — morda bolj nego kateri drugi — krepkih, energičnih in vztrajnih delavcev.

Oprijeti se je in prilastiti si je znanja, ki ga lahko pridobimo na podlagi šole, študirati, kaj bi še morali pridobiti, na drugi strani pa se samim izobraževati, to

se pravi, skupno si iskati izobrazbe, ki jo šola ne daje to je najnujnejši namen.

Nikakor pa ni to kako definitivno in vzdržljivo stanje, ker odločno je stopiti pred ljudske in narodne zastopnike in tako pred državo in ji kategorično povedati: Naš smoter je, doseči temeljito in korenito reformo učiteljske izobrazbe, ki mora temeljiti na principih svobode znanosti, svobode vzgoje in svobode narodnosti!

Dati jo — to je državna dolžnost!

NARODNOST.

Narodnost nam je najvišje načelo, narodova vsestranska gospodarska, socialna, kulturna in politička osamosvojitve nam je težko zaželjeni smoter.

Da stojimo odločno na narodnem stališču, tega nam, učiteljem slovenskega naroda ni potreba posebe poudarjati; da smo narodni, in sicer po bistvu optimisti, ima svoj izvor v trdni in neomajani veri v bodočnost našega naroda in z njim učiteljskega, kakor v trdni in nepromagljivi volji, da se temu narodu žrtvuemo, da zanj delamo in posvetimo vse moči njega vsestranskemu napredku.

Tako čitamo zapisano v programnih točkah tedanjega naraščaja!

Kot narodnim učiteljem je pa napovedati brezobziren boj vsemu, kar je narodu škodljivega, kar bi ga utegnlo ovirati; napovedati je v prvi vrsti boj nazadom naših narodnih nasprotnikov o narodni nadvladi, napovedati pa je tudi oster boj brezbriznosti in malomarnosti onega dela slovenskega razumnštva, ki z občudovanja vredno ravnodušnostjo opazuje tragedijo naroda in dopusti, da pada postojanka za postojanko v sovražno žrelo; da, če jim celo sama ne pripomore pri tem delu in jih sama ne izpostavlja pogubi, ker trpi in gleda, da se celo izključno narodno-gospodarska, izključno narodno-kulturna in izključno narodno-obrambna in socialna vprašanja izrabljajo za notranje strankarsko političke boje in tako slabi moč naroda v odporni sili na zunaj.

Uvideti je nujno potrebo, da se zažve, ki se tičejo vsega naroda brez razločka političkega mišljenja, in to narodno-gospodarske, narodno-socialne in kulturne in narodno-obrambne, izvzamajo izven notranje strankarskih političkih bojev, da se zanje nujno ustanovi vrhovna narodna instances, in to nepolitiška, ki prevzame vodstvo in direktno v teh vprašanjih.

Naše načelo je avtonomija, zato se hočemo beriti tudi za odpravo vladajočih narodov, ker je boj za nadvlado med narodi le tekovanje med kapitalisti in je boj za avtonomijo in proti izkoriščanju tudi boj proti kapitalizmu in hkrati boj za obče socialno pravo; načelo bodi — samouprava: ne narod nad narodom, ne narod proti narodu, ampak narod poleg naroda, priznavajoč ta načela, stoječa na temeljnem prepričanju demokratizma in socialne pravičnosti, na katerem bodi zgrajena bodočnost.

Narodnost ni nikak malik! Narodnost je naravni element človeka, naravni delokrog za socialno življenje in se ne vidi samo v vzajemnosti, temveč se mora uvideti ta vzajemnost že kot sredstvo v dosegu skupnih kulturnih in socialnih smotrov.

Positivno narodno delo se nam vidi s tega stališča čisto konkretno! Ne oni, kdor laže, kdor skriva zaradi dobička svoje prepričanje, kdor se priljuje posameznikom in množicam; ampak oni, kdor naravno in razumno živi in vrši poklic v socialnem duhu — tak koristi narodu. Z zdravim poimencem, bo zdrav narod: duševno, moralno-socialno in gospodarsko!

Delo stanu in njega napredek poučuje in koristi narodu tisočkrat in tisočkrat več, nego vsi bombastični govori o domovini in narodu. Zatorej vidimo rešitev narodnostnega vprašanja za učiteljsko v tesni združitvi slovenskega učiteljskega v svrhu pospeševanja šolstva, vzgoje in pouka, v svrhu stanovskih interesov in v svrhu etnotnega postopanja pri narodno-socialnem — prosvetnem delu. Realizovanje narodnega programa vidimo v točni vršitvi poklica in v pospeševanju šolstva. (Dalje prih.)

Načrt o preustrojitvi šolstva.

Obravnavalna pola za IV. skupino:

Narodna ženska vzgoja.

a) V šoli.

Vzgoja bodi:

- I. Narodna
- II. Ženska
- III. Kolikor mogoče v razgovorih.

I. Narodna:

1. Poudarjanje narodne pesmi, (pri petju, čitanju, slovstvu);

2. poudarjanje narodne pripovedke, (pri čitanju, spisju, risanju);
3. poudarjanje narodnih motivov, (pri risanju in ročnem delu);
4. poudarjanje narodne noše, (pri zemljepisu in zgodovini);
5. poudarjanje narodnega aktualnega političkega in kulturnega razvoja, (pri zgodovini, zemljepisu, slovstvu, čitanju, spisju in računstvu);
6. poudarjanje narodnih dobrin v življenju, obrti in trgovini, (pri zemljepisu, prirodopisu, prirodoslovju, spisju, čitanju, kemiji);
7. poudarjanje narodnih kulturnih naprav, kakor: časopise, društva: (književna, pevska, telovadska itd.) šolstvo, muzeji, umetnost; (pri zemljepisu, zgodovini, slovstvu, čitanju, spisju.)

II. Ženska:

1. Vzbujanje nežnosti in čuvstvenosti do dobrote in duševnih fines:

- a) poglobitev v narodo, (pri prirodopisu, zemljepisu, spisju, risanju);
- b) poglobitev v dušo sebe in bližnjega; (pri čitanju, spisju, zgodovini);
- c) poglobitev v socialno življenje, (pri čitanju, spisju, zgodovini, zemljepisu, pri telovadbi (in sicer kot: zunanja oblika s poudarkom na duševno oliko);
- č) poglobitev v umetnost, (pri slovstvu, petju, risanju, čitanju, zgodovini in ročnem delu);
- d) razgovori o dobroti.

2. Privzganje volje in moči za socialno življenje:

- a) Poudarjanje premagovanja in zdržnosti (pri vseh predmetih z ozirom na individualni razvoj posameznih učenk);
- b) egoizem — altruizem — (v obliki razgovorov).

3. Privzganje umevanja za dom:

- a) Razgovori o perilu, zlaganju perila, spravljanju, snaženju in likanju in pranju perila in oblek, (pri ročnem delu);
- b) razgovori o postrežbi bolnikov, domačih zdravilih, o redu, snagi in kubi s posebnim poudarkom na čuvstvenost in dušo kot gospodinja sama ali s posli, (pri somatologiji, prirodopisu, fiziki in kemiji);
- c) poudarjanje duševne fineše z vso družino in pri vsem domačem delu, (pri ročnem delu, spisju, čitanju);
- č) navajanje na čut lepote in duševnosti, ki jo naj dajo učenke tudi v reči, torej v šolsko sobo, domačo sobo in dom sploh. Posebno tudi v svojo zunanost, kakor v obleko, frizuro itd. in v stvari, ki jih imajo pri sebi in okrog sebe.

(Vse to dajmo učenkam le mimogredé, da tega ne zapazijo in si vendar proizvajajo vse to).

b) Izven šole.

- I. Knjižnice;
- II. petje, pevska društva;
- III. poučni izleti. Poglobljanje v prirodne lepote. Umetniške razstave.

IV. Predavanja:

1. O slovenskem slovstvu, o narodnih pesmih, o zgodovini in zemljepisu s posebnim ozirom na pomen ženske v svetovnem boju;
2. o zdržanju, premagovanju in močni volji;
3. o medsebojnem razmerju ženske z moškimi;
4. o ljubezni:
 - a) duševna,
 - b) spolna,
 - c) koketerija,
 - č) vlačugarstvo.
5. O zakonu:
 - a) žena,
 - b) mati,
 - c) gospodinja,
 - č) prijateljica moža (tovarišica tudi pri njegovem delu).
6. O vzgajanju otrok:
 - a) telesna vzgoja, (obleka, prehrana, dojenčki);
 - b) duševna vzgoja, (igrače, igre, pravljice);
 - c) zdravljenje doma; postrežba; domača zdravila.
7. O dobroti:
 - a) dobrota kot temeljni kamen doma,
 - b) dobrota kot temeljni kamen srečnega življenja,
 - c) dobrota kot zahteva človeka, ki bodi človek.

V. Prostí razgovori (debate).

Marija Kmetova.

NB. Vsi, to vprašanje zadevajoči odgovori in razprave naj se pošiljajo na gdč. Marijo Kmetovo, Trst-Kolonja, Strada nuova 1.